

Програма за ТГС ИНТЕРРЕГ VI-A ИПП между Република България и Република Сърбия 2021-2027 г.

Процесът на програмиране беше стартиран през 2019 г. с регионални консултации от двете страни на границата, допълнени от паралелно проучване на трансграничните териториални нужди и потенциали, като и двете предоставиха данни и тенденции чрез подхода „отгоре-надолу“. По време на срещите с заинтересовани страни на регионално ниво бяха потвърдени някои добре познати териториални предизвикателства като продължаващи и все още нерешени (липса на разнообразни възможности за работа, висока безработица, ниски доходи, неравномерно икономическо и целогодишно развитие на туризма в трансграничния район, и др.). Потвърди се, че туризмът е най-подходящият сектор за изграждане на силни връзки за сътрудничество, но постоянните пречки влияят на потенциала на сектора да се разраства и разширява, отчасти поради ограниченото участие на доставчиците на туристически услуги по Програмата. Подчертана е необходимостта от осигуряване на равен достъп на МСП до ресурсите на програмата с адресиране на техните специфични нужди, особено в областта на конкурентоспособността и интернационализацията. Положително бе оценена перспективата за създаване на трансгранични вериги с добавена стойност в определени сектори. Успоредно с регионалните консултации бе проведен кръг от институционални консултации за подкрепа на проектни идеи от стратегическо значение. Съвместната идея на Министерствата на вътрешните работи от българска и сръбска страна за подобряване на превенцията на риска и управлението на бързо реагиране при природни бедствия беше оценена като релевантна и осъществима, като нейната приложимост и принос за решаване на съвместни предизвикателства я направиха предпочитана от членовете на Съвместната работна група за програмиране.

Повечето от обсъжданите по време на консултациите териториални нужди и потенциал намериха своята доказателствена подкрепа в Териториалния анализ и са допълнително свързани с ключови политики на ЕС като зелен и цифров преход, Териториален дневен ред 2030, разширяване на ЕС със Западните Балкани. Териториалното сътрудничество позволява на страните от Западните Балкани да си сътрудничат със

съседните държави-членки по много въпроси. Документът „Съобщение за политиката на разширяване на ЕС 2021“ подчертава трансграничното сътрудничество като критичен фактор за процеса на помирение в региона. ЕС е съгласен да насърчава благоприятна за пазара и инвестиции среда в Западните Балкани, за да се придвижи по-бързо към цифрова икономика и към устойчиви и благоприятни за климата общества в съответствие с Парижкото споразумение. Декларацията от срещата на върха в София за Западните Балкани постави основите за изграждане на общ регионален пазар в региона. Идеята за изграждане на такъв пазар също е дълбоко заложена в стратегическите основи на Приоритет 1 на Програмата (пряка подкрепа на МСП за технологична модернизация чрез производствени инвестиции) и Приоритет 2 (непряка, бизнес подкрепа на МСП за придобиване на нови знания и умения, включително достъп до външно финансиране). По този начин може да се каже, че решението за предоставяне на широкообхватна подкрепа на предприятията е водено едновременно от подхода „отдолу-нагоре“ (резултати от регионалните консултации) и подход „отгоре-надолу“ (политика на ЕС за разширяване) и това легитимира неговия избор.

Стилбовете на Европейската перспектива на Западните Балкани (добросъседски отношения и регионално сътрудничество) остават съществени елементи на програмната стратегия. Най-големият дял от програмния бюджет, на който се радва (55%), недвусмислено разкрива, че изграждането на взаимно доверие и сътрудничеството между териториалните участници е поставено на централно място в програмната стратегия. Възможностите за териториално развитие, особено от гледна точка на функционирането на демократичните институции и икономическите реформи (две от трите фундамента на процеса на преговори за присъединяване със Сърбия) са напълно включени в програмната стратегия и механизмите за нейното изпълнение. Следователно, Програмата се очаква да допринесе за процеса на присъединяване и същевременно за укрепване на териториалното сближаване. Предвид всичко това, както и отчитайки необходимостта от запазване на културните, социални и икономически връзки между регионите на двете страни, Съвместната работна група за програмиране подкрепи избора на следната обща цел на програмата: **За укрепване на териториалното сближаване на трансграничния регион България-Сърбия.**

Програмната цел е амбициозна – наблюдават се резки териториални различия между районите с екстремни диапазони на социално-икономическо развитие, докато цялостното икономическо представяне на програмния район остава най-ниско в ЕС и под средното за страната. Програмният отговор на това предизвикателство е очертаването на Приоритет „Интегрирано развитие на граничния регион“, като 60% от бюджета на приоритета е предвиден за разширяване на достъпа и подобряване на качеството на услугите от общ интерес и за предоставяне на рамкова подкрепа на местния бизнес за растеж и разширяване, за по-добро представяне в по-екологичен и по-интелигентен конкурентен глобален пазар, чиито резултати се очаква да повлияят на пазара на труда в дългосрочна перспектива. Изпълнението на приоритета чрез специална Интегрирана териториална стратегия, е насочено към териториални предизвикателства като обезлюдяване, застаряване, висока безработица (особено младежка), ниско ниво на доходи. Насърчаването на истинското трансгранично сътрудничество в рамките на този приоритет се проявява на три нива: програмиране (Съвместна работна група), изпълнение (чрез индикатори на Interreg, предопределящи трансграничното измерение на инвестициите) и управление (ще бъде създаден съвместен комитет/стратегически съвет за участие в процес на подбор на проекти).

Неравномерното териториално и социално-икономическо развитие на трансграничния район намира допълнително стратегическо отражение в Приоритет 1 Конкурентоспособен граничен регион, чиято цел е да подпомогне предприятията чрез преки производствени инвестиции за повишаване на производителността. Очакваните ефекти от интервенциите предвиждат повишаване на производителността на подпомаганите предприятия, което ще се отрази в по-висок темп на икономически растеж, по-висока заетост и трудови доходи.

Новият законодателен пакет на ЕС относно сближаването направи политическите действия, произтичащи от Зелената сделка, наложителни за всички програми, финансирани от ЕС. По този начин изборът на Цел на политиката „По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа“ като приоритет в Програмата беше задвижван на принципа „отгоре-надолу“. Дори и при липса на това задължение обаче, събраните данни от консултации с различни институции и Териториалния анализ в областта на околната среда недвусмислено потвърждават необходимостта от непрекъснати съвместни действия за предотвратяване на

риска от природни и техногенни опасности с цел постигане на дългосрочни устойчивост. Интересът на териториалните участници към съвместни усилия в тази област е традиционно силен. Трансграничният район е богат на природни паркове, защитени територии и природни резервати поради местоположението си в центъра на Балканския полуостров. Въпреки това, поради широкото добивно и друго промишлено производство с отрицателен отпечатък върху околната среда, както и като се вземат предвид всички негативни последици от изменението на климата, трансграничният район е изложен на висок риск от природни опасности. Ето защо, в преследване на по-устойчиви резултати, е предложен стратегически проект с три основни направления на действие, а именно междуинституционална координация за превенция на риска и управление на бързо реагиране, хармонизиране на процедурите и подходите и подготовка на гражданите, и одобрен от Съвместната работна група, като програмен отговор на това предизвикателство.

Основни характеристики на програмния регион:

Програмният регион обхваща 6 области от страна на Република България – Видин, Монтана, Враца, София-област, Перник и Кюстендил и 7 окръга от страната на Република Сърбия – Борски, Зайчарски, Нишавски, Топлички, Пиротски, Ябланички и Пчински. Границата между двете държави е с дължина 341 км с пет гранични контролно-пропускателни пункта. В района на трансгранично сътрудничество живеят 14,13% от общото население на двете държави. В него се отличават няколко големи града като Видин, Монтана, Враца, Перник и Кюстендил от българска страна и Пирот, Ниш и Димитровград от сръбска страна. Граничният регион се оценява като притежаващ богато културно и природно наследство и висока степен на екологична чувствителност по отношение на изменението на климата.

Основното съвместно предизвикателство на региона на трансгранично сътрудничество е да напусне групата на изоставащите региони и да поеме по по-напреднал курс на развитие. Той все още е изправен пред постоянни проблеми, свързани с риска от бедност и неравенството по отношение на доходите, което се дължи на отрицателните демографски промени, недостатъчно развитите регионални вериги за създаване на стойност

и предприемачеството, ниската технологична специализация, непривлекателната и неконкурентоспособна бизнес среда.

Установените съвместни нужди от инвестиции отразяват очертаните териториални различия, предизвикателства и предимства, както и целите на Териториалната програма до 2030 г., която има за цел да засили солидарността при насърчаването на сближаването и намаляването на неравенствата между по-добрите места и тези с по-малко проспериращи перспективи или изоставащи.

Общ бюджет на програмата: **38 116 398 евро**

Допустими дейности и бенефициенти по приоритети:

Приоритет (П)	Специфични цели	Бюджет в евро
П1: Конкурентоспособен граничен регион	1.1 Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции	6 352 733
П2: Интегрирано развитие на граничния регион	2.1 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони	23 293 354
П3: По-устойчив граничен регион	3.1 Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи	8 470 311
Общ бюджет		38 116 398

П1: Конкурентоспособен граничен регион

Дейности:

- Съвместно разработване и внедряване на технологични решения, насочени към регионални социално-икономически предизвикателства, водещи до финансови и/или нефинансови резултати, получени чрез сътрудничество;

- Технологични и/или организационни инвестиции, насочени към намаляване на разходите за производство/предоставяне на услуги и всякакви други инвестиции, водещи до повишаване на конкурентоспособността на предприятието, включително, но не само, закупуване на специализирано оборудване и технологии (вкл. свързани с повишаване на квалификацията), системи за наблюдение; закупуване на ИТ оборудване, обучение и трансфер на ноу-хау, виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, възможности за електронни плащания и др.; Действия, насочени към повишаване на производствения капацитет;
- Инвестиции, насочени към управление на качеството на продуктите/услугите, включително, но не само, подобрения в проектирането на характеристиките на продукта/услугата, подобрения в сервизното обслужване на клиентите след продажбата, подобрения в гаранцията за продукта, цялостни системи за управление на качеството и всеки друг аспект, който определя общото ниво на качеството на продукта/услугата;
- Действия, насочени към достъп до нови пазари или пазарни сегменти, включващи маркетингови проучвания, технологии за пространствено разширяване, сътрудничество между организации и съвместни бизнес схеми с други предприятия, фирмени изложбени зали във фирмения обект и др.
- Маркетингови и рекламни дейности, участие в международни панаири, изложения и други промоционални мероприятия, консултантски и информационни услуги, включително електронен маркетинг, комуникация с клиенти и др.

Целеви групи:

- Микро, малки и средни предприятия (ММСП)

П2: Интегрирано развитие на граничния регион

Дейности:

- Действия, насочени към разширяване на достъпността и подобряване на качеството на услугите от общ интерес (УОИ) в подкрепа на социалния и икономическия растеж – разработване на решения, които отговарят на променящите се нужди чрез възприемане на нови технологии (по-добро съотношение цена/качество, по-бързо предоставяне на услуги), обществени предизвикателства (напр. застаряване на населението,

обезлюдяване, сребърна икономика и др.) и финансови ограничения; разработване на решения за разнообразяване на начините за организиране, предоставяне и финансиране на УОИ;

- Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за местните предприятия за растеж, разширяване и постигане на по-добри резултати на един по-екологичен и по-интелигентен световен пазар – организациите за подкрепа на бизнеса от региона ще си сътрудничат при създаването на цялостна съвместна бизнес програма за бизнес услуги и консултантски услуги, предназначена да отговори на нуждите на местните ММСП за разрастване и повишаване на конкурентоспособността на регионалния и международния пазар. Програмата ще се съсредоточи върху обучението и развитието, които ще обхванат широк кръг от теми (предприемачество, интегрираност, ефективно използване на ресурсите, цифровизация, интернализация), заедно със стабилна режа за подкрепа надзора и наставничеството. Тази непряка подкрепа за местния бизнес ще генерира по-широки ползи за програмния район. Такива ползи могат да включват повишена заетост, предприемачество и конкурентоспособност в региона, както и подобрени условия на околната среда, подобрени иновации и по-добри нива на оцеляване на бизнеса. Подкрепата на предприятията по П2 ще допълни пряката подкрепа, предвидена по П1, по следния начин: Целта на П1 (пряка подкрепа за МСП) е подобряване на производителността и увеличаване на пазарните дялове чрез: 1) съвместно разработени технологични решения за засилване на устойчивия растеж и 2) осигуряване на производствени инвестиции (придобиване на основен капитал и нематериални активи) до - мащабиране на тези решения. Целта на П2, по отношение на МСП, е да се подобрят знанията и уменията на предприятията (придобиване на капитал от знания) в различни области на политиката (напр. интеграция в регионални и международни вериги на стойност) за справяне с различни териториални социално-икономически предизвикателства чрез предоставяне на непряка подкрепа (консултации, обучение, обмен на опит). На практика индивидуалната подкрепа на предприятията по приоритет 2, която ще бъде разработена под формата на програми за подкрепа на бизнеса въз основа на задълбочено проучени нужди и потенциал за растеж, ще търси постигането на цели като: повишаване на иновациите и предприемаческия капацитет, преминаване към по-

дигитален и по-екологичен начин на работа, присъединяване към международни вериги на стойност, растеж на бизнеса и др.

- Действия, насочени към рационализиране на използването на туристическите ресурси на трансграничния регион, вкл. осигуряване на по-бърз, справедлив и екологичен достъп и условия за свързване в мрежа на културно наследство и туристически обекти в трансграничния район – разработване на нови интегрирани регионални туристически продукти; реставрация, опазване, представяне на обекти на културното наследство; подкрепа за природни туристически обекти; създаване на природни обекти за стопанско ползване; инвестиции в инфраструктура и съоръжения за туристическа подкрепа; укрепване на връзките между природни и културни обекти, включително чрез подобряване на велосипедната мрежа, пътната инфраструктура, инфраструктурата на граничните пунктове; обучение на персонал на туристически атракции; подобряване на практиките за маркетинг и брендиране в туризма в трансграничния район.;

Целеви групи:

- Гражданското общество;
- Местни/регионални органи и органи, регионални структури на централни публични органи;
- Неправителствени организации;
- Научноизследователска и развойна дейност, академични институции и институции за обучение;
- Социални институции;
- МСП и техните професионални организации.

ПЗ: По-устойчив граничен район

Инвестициите ще бъдат под формата на проект от стратегическо значение, свързан с подготовка на населението за реакция при бедствия и повишаване на капацитета на професионалистите за реагиране при извънредни ситуации в трансграничната зона.

През предходните и текущите програмни периоди в трансграничния район са реализирани няколко проекта, борещи се с природните рискове и отговарящи на специфични нужди в областта. Досега програмите 2007-2013 и 2014-2020 показват липса на

машабни водещи проекти, които осигуряват цялостен отговор на предизвикателствата и нуждите в областта на превенцията на риска и оказват въздействие върху целия програмен район.

Предварително определен стратегически проект е свързан с подготовка на населението за действия в случай на бедствия и подобряване на капацитета на професионалните екипи и доброволците за реагиране в случай на извънредни ситуации, които ще бъдат насочени към постигането на най-добри резултати от миналото:

1. Разширяване на рамката за трансгранично реагиране при бедствия чрез добавяне на повече видове природни и причинени от човека бедствия;

2. Повишаване на регионалния капацитет за реагиране при бедствия на най-засегнатите – специалистите, доброволците и населението по границите.

Сръбското население ще бъде обучено за действия в случай на бедствия, с акцент върху горските пожари, докато българското трансгранично население ще бъде инструктирано за действия в случай на земетресения, а възрастни хора ще бъде информирано за правилните действия в случай на земетресения, пожари и други бедствия.

Намаляването на риска от природни бедствия изисква навременни и добре координирани мерки. В това отношение, заедно с отговорните институции, широкото участие на общността, която е подходящо обучена за борба с природните бедствия, ще увеличи капацитета за реагиране на местно равнище и устойчивостта при бедствия и същевременно ще намали степента, в която дадена природна заплаха може да има вредно въздействие върху икономическото развитие в региона.

Поради това, за да се даде възможност на специалистите, доброволците, академичните среди и заинтересованите страни да допринесат за намаляване на риска от природни бедствия се предлагат следните **дейности**:

- Оптимизиране на образователния процес по отношение на разработването и прилагането на рамка за реагиране при бедствия, целяща засилване на взаимодействието между науката и политиката за по-стабилна база от знания за вземането на решения;

- Действия, насочени към укрепване на институционалното сътрудничество в трансграничния регион чрез разработване на ръководства и стратегически документи обмен на информация, знания и умения; провеждане на съвместни обучения на място и др.;
- Разработване и прилагане на всеобхватна програма за готовност на граничните общности за адекватна реакция при природни бедствия, включително обучения на място, симулации, кампании за повишаване на осведомеността и др.;
- Малки инвестиции в публична инфраструктура за обучение и инвестиции в специализирано оборудване;
- Съвместно разработване на протоколи, процедури и подходи за предотвратяване на риска и управление на бързото реагиране при много потенциални извънредни ситуации.

Целеви групи:

- Национални органи за управление на бедствия в Република България и Република Сърбия;
- Местни екипи за защита и спасяване от Република България и Република Сърбия;
- Доброволни пожарни отряди от Република Сърбия и Национална асоциация на доброволците в Република на България;
- Местни власти;
- Деца, студенти, възрастни хора на възраст 60 и повече години, представители на бизнеса;
- Общо население от трансграничния регион.

Бенефициенти:

- Главна Дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ (ГД ПБЗН) – Министерство на вътрешните работи, Република България;
- Сектор „Управление на извънредни ситуации“ – Министерство на вътрешните работи, Република Сърбия;
- Академията на Министерството на вътрешните работи, Република България;
- Национална асоциация на доброволците в Република България (НАДРБ);
- Други компетентни институции в тази област.

